

לפרש"י להלן (לא: ד"ה ראשון), רבא סובר שלדברי הכל נתקל פושע הוא, ולא נחלקו ר"מ ור"י אלא במפקיר נזקיו לאחר נפילה. (יש להעיר שברשב"א הגרסה בסוגיתנו 'רבא'). ישנה דעה (בב"מ פב:) שאפילו לרבי יהודה נתקל פושע שלא במקום מדרון.

[מבואר בגמרא שגם בהיתקלות בהמה שייכת המחלוקת אם 'נתקל פושע' אם לאו, בכגון שהאדם נתקל, ונתקל גמלו בו. ואולם המעביר בהמתו במים המכסים את הקרקעית, ונפלה והזק בה אחר, אם יש דרך אחרת לעבור בה – פושע הוא. ואם לאו – אנוס הוא].

דפים כט – ל

סג. מה הדין במקרים דלהלן?

א. ההופך את הגלל ברשות הרבים והזק בו אחר.

ב. הגודר את גדרו בקוצים, והזק בהם אחר.

א. תנן, ההופך את הגלל ברשות הרבים והזק בהם אחר – חייב בנזקו. אמר רבי אלעזר: לא שנו אלא שנתכוין לזכות בהם, אבל לא נתכוין לזכות בהם – פטור.

ולדעת האומר מפקיר נזקיו חייב, הסיק מר זוטרא בריה דרב מרי [שלא כסברת רב אדא בר אבהו] שאפילו לא נתכוין לזכות בו אלא הגביהו והחזירו למקומו חייב. הא למה זה דומה, למוצא בור מגולה וטממו וחזר וחפרו, שהסתלק מעשיו של ראשון.

ואולם אם הפכו פחות משלשה טפחים מהקרקע, אין זו הגביה (וכמו לא נסתם הבור מעולם. רש"י) והואיל ולא נתכוין לקנותו הרי זה בורו של הראשון (רב אשי).

אם הרחיקו ממקומו הראשון שלשה טפחים, אעפ"י שלא הגביה הרי זה כבור חדש [וחייב אף אם החזיר], אבל בתוך שלשה – הרי זה בכלל 'החזירו למקומו' (עפ"י ר"י וש"ר).

[גלל שיש לו בעלים – אסור משום גזל, כדלקמן].

ב. תנן, הגודר את גדרו בקוצים והזקו בהם אחרים – חייב בנזקו. אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא במפריח (שראשי הקוצים בולטים החוצה) אבל במצמצם פטור. ופירש רב אחא בריה דרב איקא, לפי שאין דרכם של בני אדם להתחכך בכתלים [הלכך פטור אף למאן דאמר בור ברשותו חייב].

'להתחכך' לאו דוקא אלא כלומר לילך בקרוב לכותל ממש, שדומה לחיכוך. ואם הולך – הוא משנה בעצמו. ולא דוקא בני אדם אלא גם בהמות אין דרכם להלוך קרוב כל כך לכותל (יש"ש).

דף ל

סד. א. המצניע את הקוף ואת הזכוכית בכותלו של חברו, וסתר בעל הכותל את כותלו – מי חייב בנזקי הקוצים?

ב. גדר שנפלה לרשות הרבים, והזקו בה אחרים – מה הדין?

ג. המוציא תבנו וקשו ושאר זבלים לרשות הרבים, והזק בהם אחר – האם חייב בנזקם? האם רשאי כל אדם ליטלם?

א. תנו רבנן, המצניע קוצותיו וזכוכיותיו בכותלו של חברו ובא בעל הכותל וסתר כותלו ונפל לרשות הרבים והזיקו – חייב המצניע. ואמר רבי יוחנן: לא שנו אלא בכותל רעוע אבל בכותל בריא – המצניע פטור וחייב בעל הכותל.

גם בכותל שהיה בריא מתחילתו ונתרועע, והרי היה לו לבעל הכותל להעלות בדעתו שמא הצניעו שם קוצים וזכוכיות בהיותו בריא – ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע כשהניח בכותל בהיותו רעוע (תוס'). ואעפ"י שהסותר ראה אותם – פטור, שהוא מתכוין לסתור כותלו, ומאליהם נפלו (עתורי"ד).

חסידי הראשונים (היו נמנעים מלהצניע קוצותיהם אף בכותל בריא, מחשש שמא ימלכו הבעלים ויסתרום. רבנו יהונתן) היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהם, ומעמיקים להם שלשה טפחים כדי שלא יעכב (וי"ג: תעלם) המחרשה. רב ששת השליכם באש. רבא השליכם בחידקל.

[כיוצא בדבר אמר רבינא: המכסה בורו בדליו של חברו ובא בעל דלי ונטל דליו – חייב בעל הבור. ואין אומרים היה לו לבעל הדלי להודיע לבעל הבור על כך].

ב. גדר שנפלה לרשות הרבים והזיקה – חייב.

מדובר בפשיעה, כגון שידע מהנפילה ולא סילק, או בגדר רעועה שנתנו לו זמן לסתור ונפלה לאחר שעבר הזמן. ע"ע פרטי דינים לעיל ו.

ג. תנן המוציא תבנו וקשו (וגפתו. או"ז) לרשות הרבים לזבלים, והזיק בהם אחר – חייב בנזקו. רשב"ג אמר כן בכל המקלקלים.

בבריייתא מובאים דברי רבי יהודה שהתיר להוציא ולצבור זבל ברה"ר כל שלשים יום, כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה – שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ. ואמרו שמשנתנו יכולה להתפרש גם לשיטת רבי יהודה; רב נחמן (ברי"ף רא"ש ורש"ל: בר יצחק) פירשה שלא בשעת הוצאת זבלים שאז אין לו רשות, אבל בשעת הוצאת זבלים – פטור שהרי הוציא ברשות בית דין. ורב אשי אמר שבתבן וקש מודה רבי יהודה מפני שמחליקים (כל עוד לא נעשו זבל. לא אמר ר"י אלא בזבל, שאינו נוח להחליק).

א. לפי לשון אחת ברש"י, רשב"ג מחייב לשלם אפילו הוציאו ברשות, דלא כרבי יהודה.

ב. להלכה, כתב הרי"ף שאין נוקטים כרבי יהודה מפני שהעמידוהו בשיטה (בב"מ קיח), ואין הלכה כשיטה. ומשמע ברא"ש שאמנם מותר להוציא כל שלשים יום, אבל אם הזיק חייב לשלם. וכן פסקו הרמב"ם (יג,טו) ורבנו יהונתן וכן מובא בהגהות אשר"י. וכ"פ רש"ל – דלא כמשמעות הר"ן שפסק לגמרי דלא כרבי יהודה.

וראבי"ה צדד שהלכה כרבי יהודה [ומה שאין הלכה כשיטה, לומר שאינה נחשבת כדעת הרבים, אבל יתכן שהלכה כמותה].

שנינו במשנה על המוציא תבנו וקשו, שכל הקודם בהם – זכה. (מדובר כשהוציא שלא ברשות. או אף במוציא זבלו לרבי יהודה, ולאחר שלשים יום שכבר אין לו רשות. עתוס').

רב אמר: זכה בין בגופן בין בשבחן. וזעירי אמר: בשבחן אבל לא בגופן. ופירשו שנחלקו האם קנסו גופם משום שבחם אם לאו.

מבואר בגמרא שזעירי לא אמר דבריו אלא לתנא קמא, אבל לרשב"ג גם בגופם כל הקודם בו זכה. ולרב, לתנא קמא הלכה ואין מורים כן, ולרשב"ג הלכה ומורים כן.

ונחלקו בכך תלמידי רב בדעתו; רב הונא אמר הלכה ואין מורים כן, רב אדא בר אבהו אמר הלכה ומורים כן. ואף רב הונא הורה והפקיר שעורים קלופים ששטח אחד ברה"ר – לפי שהיה אותו אדם מותרה ועומד. א. בשבתם, כתבו התוס' ומאירי שלדברי הכל הלכה ומורים כן לזכות בו. וכן כתב הטור וכן הסכים מהרש"ל – שלא כדעת הר"ן שאף בזה מחלוקת.

ב. מרש"י או"ז וראב"ד נראה שהבא לישראל אומרים לו 'אסורין משום גזל'. (ולשון ריא"ז 'אם בא ליטול רשות מב"ד אין מרשין אותו ואין מורין לו היתר בדבר אלא אומרין לו שאסור לו לזכות בממון חבירו'). ואולם במאירי משמע שרק נמנעים מלהורות לו התר מפורש.

ג. הלכה כרב שקנסו גופם, שרבו של זעירי היה (רמב"ם רא"ש וש"פ).

ברמב"ם משמע שהלכה ומורים כן [כדעת האמוראים המוזכרת לאחרונה. בהגר"א]. והרא"ש פסק הלכה ואין מורים כן, כתנא קמא – אלא כן התרו בו [כמה פעמים. או"ז] ולא סילק. וכן נקט רש"ל.

ואמר רב נחמן בר יצחק: לא קנסו הגוף אלא בדבר שיש בו שבת, מה שאין כן כגון הופך את הגלגל, שאסור משום גזל, כמו ששנו בברייתא.

ונסתפקו האם קנסו מיד או רק לאחר שבא השבת. ולא נפשט הספק.

הלכך אין מוציאים ממון מחזקת בעליו. ואין מועילה תפיסה בספקא דדינא (או"ז, רא"ש). ודעת הרמב"ם המאירי והריא"ז שמועילה תפיסה. [ומהרש"ל הכריע שב'תיקו' אין מועילה תפיסה אבל בבעיא שלא נפשטה מועילה].

דף לא

- סו. א. שני קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון – האם חייב הראשון בנזקי השני?
- ב. שלשה קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, נתקל הראשון ונפל, ונתקל בו השני, ונתקל השלישי בשני – מה דינם?
- ג. מה הדין כשנפל גם השלישי מחמת הראשון?
- א. שני קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה, ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון והזוק; לדברי רבי מאיר שהנתקל פושע הוא – חייב בכל אופן. ולדברי חכמים שאינו פושע – חייב רק אם היתה לו שהות לעמוד ולא עמד (רבי יוחנן). רב נחמן בר יצחק אמר: אפילו לא היה לו לעמוד חייב, שהיה לו להזהיר. ורבי יוחנן סובר שלא היה לו להזהיר מפני טרדתו.
- הרי"ף והרמב"ם (נ"מ יג, ה; חו"מ ו, ח) ואו"ז ומהרי"ח פסקו הלכה כרבי יוחנן. וכן נראית דעת המאירי. וכן נקט רש"ל לעיקר.
- והרא"ש תמה שלכאורה יש לפסוק כרב נחמן בר יצחק שהוא מאוחר, שהיה תלמידו של רבה. ועוד שתירוצי הגמרא לרבי יוחנן תירוצים דחוקים הם. (יש להעיר שהרא"ש להלן פירש המשנה דהיה בעל קורה ראשון בשעמד לפוש, והיינו כריו"ח). וכן דעת הרי"ד (כ"ה בפסקיו לפנינו. וע' ריא"ז) והריא"ז וכן נקט הרשב"א, כרב נחמן בר יצחק.
- ב. שלשה קדרים שהיו מהלכים זה אחר זה. נתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון והשלישי בשני – אמרו בברייתא שהראשון חייב בנזקי שני והשני חייב בנזקי שלישי. ואם הזהירו זה את זה – פטורים.